

УДК 373.3/.5.016:94

<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.28.250347>

НАТАЛІЯ ІГНАТЕНКО

ORCID: 0000-0002-3264-0315

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

Через призму теорій розвитку постіндустріального суспільства, досліджено напрямки модернізації стратегічного імперативу освіти третього тисячоліття. Досліджено еволюційні теорії соціокультурних змін та охарактеризовано концептуальні особливості «інформаційного суспільства» та «суспільства знань». Проаналізовано сутність внутрішнього конфлікту сучасних освітніх систем і підходи до його подолання.

***Ключові слова:** соціокультурні зміни, система освіти, модернізаційні процеси в освіті, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, суспільство знань, парадигма освіти*

Постановка проблеми. Осмислення феномену освіти та її впливу на прогресивні тенденції розвитку людства, вимагає наукового обґрунтування процесу формування, розвитку й функціонування сучасних соціальних явищ і процесів, адже будь-який соціум, кардинально відмінний від його історичних попередників, передусім характеризується новою якістю людського життя, що породжує «нову людину» та якісно нову соціальну структуру (Баханов, 2004). Система освіти не може існувати ізольовано від суспільного розвитку, мати на меті лише передачу відповідних знань і навичок. На формування освітніх парадигм впливає низка факторів, які її трансформують і наділяють новими характеристиками. У цьому контексті дослідження еволюційних теорій соціокультурних змін дозволяє поглянути на проблему формування моделі освіти як на найскладніше завдання державотворення, від вирішення якого залежить інноваційний потенціал нації загалом, і прогрес окремої особистості зокрема. Це й зумовлює актуальність проведеного нами дослідження.

Визнаючи соціокультурні зміни в державі об'єктивним процесом, у якому освіченість виступає загальнообов'язковою нормою соціетального існування, здатною сформувати із сукупності індивідів цілісну соціальну систему суспільства, ми поставили собі за мету дослідити генезу «нового» суспільного порядку на зламі XX–XXI ст. і простежити особливості його впливу на зміну світової освітньої парадигми.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема впливу соціокультурного середовища на розвиток освіти є порівняно новою, а тому актуальною і затребуваною. Концептуалізуючись довкола *аналізу ключових тенденцій трансформаційних змін сучасного освітнього простору* (І. Валлерстайн, О. Огієнко, Т. Третьякова, Т. Яковенко, С. Матюх та ін.), *термінологічної характеристики етапів суспільного розвитку наприкінці XX – поч. XXI ст.* (О. Гомілко, В. Горовий, Е. Калицький, М. Карашук, О. Мельник, О. Найдьонов, С. Пролєєв, Н. Тихомирова, Н. Шамардін та ін.), *особливостей модернізаційних процесів в освіті* (Н. Батченко, С. Гнатюк, Т. Десятов, Д. Дубов, О. Ожеван, І. Коляда, В. Кушерець, М. Михайліченко), учені різних галузей наукового пізнання загалом перебувають у пошуку відповіді на спільні для них запитання: як підготувати особистість до життя й ефективної самореалізації в умовах нової фази історичного розвитку, як навчити її сприймати динамічні зміни глобалізованого світу як невід'ємну складову власного способу життя, як розвинути у неї здатність до нестандартних і швидких рішень, що дозволить їй долучитися до надскладної системи суспільних взаємин в умовах інформаційної змінності суспільства майбутнього? При цьому актуалізуються дослідження теорій цивілізаційного розвитку кін. XX – поч. XXI ст., (Д. Белл, Зб. Бжежинський, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, В. Іноземцев, О. Турен та ін.) узагальнення яких дозволяє створити підґрунтя для інноваційної розбудови освітнього простору майбутнього.

Виклад основного матеріалу. На зламі XX–XXI ст. людство опинилося на межі глобальних змін: на рівні особистості, людських спільнот, організацій, суспільств та міжнародного співтовариства в цілому. Ці зміни, за твердженням професора соціології Колумбійського та Гарвардського університетів Д. Белла (1999), були пов'язані з наближенням людства до нового етапу цивілізаційного розвитку – постіндустріального суспільства.

Розділяючи історію людства на три стадії – аграрну (до індустріальну), індустріальну і постіндустріальну, Д. Белл окреслив межі постіндустріального суспільства, багато в чому відштовхуючись від характеристик індустріальної стадії й подібно до інших теоретиків індустріалізму (Е. Тьєффлера, Й. Масуди, М. Пората, А. Туренна, Дж. Гелбрейта, Р. Арона, П. Дракера, Т. Стоуньєра, М. Маклюєна, Е. Гідденса, М. Кастельса, Ф. Уєбстера та ін.), дефініціював його виключно як процес переходу від машинної технології до

інтелектуальної (Кальницький, 2013). Запропонована у його концепції класифікація суспільного розвитку виявилася доволі абстрактною. Охоплюючи надто великі проміжки людської історії (в трьох періодах – шість тисячоліть), вона давала уявлення про даний аспект еволюції лише з позиції технологічного способу виробництва (продуктивних сил і суспільного поділу праці), чого було не достатньо для усвідомлення ієрархії інформаційних процесів, на новітньому етапі змін. Як наслідок, репрезентоване у його роботах поняття «постіндустріальне суспільство», за майже півстолітню історію існування так і не отримало єдиного концептуально-категоріального обрамлення, натомість зазнало чималої кількості уточнень та інтерпретацій, не в останню чергу пов'язаних з тією обставиною, що сам по собі термін «постіндустріальне» вказував лише на становище суспільства в тимчасовій послідовності стадій його розвитку – «після індустріального», і не стосувався його матричних характеристик. Відтак у сучасній літературі даний концепт з більшим чи меншим успіхом іменується також «суспільством інформаційним» (В. Іноземцев) «суспільством достатку» (Дж. Гелбрейт), «суспільством знань» (П. Друкер, Д. Белл), «науковим суспільством» (М. Понятовський), «технотронним суспільством» (Зб. Бжежинський), «надіндустріальним суспільством» (Е. Тоффлер), «програмованим суспільством» (О. Турен), «глобальним селищем» (Г. Мак-Лен), «мережевим суспільством» (М. Кастельс), «постсучасним суспільством» (Ж. Ліотара), «новим індустріальним суспільством» (Дж. Гелбрайт) тощо (Лазор).

У загальній масі ці терміни – синонімічні. При цьому кожен із них є правомірним і допустимим при характеристиці особливостей розвитку суспільства на окремих («точкових») етапах в межах періоду кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Так, концепт «інформаційне суспільство», найчастіше застосовується для характеристики суспільства кін. ХХ ст., коли людство остаточно увійшовши в постіндустріальну стадію свого розвитку, перестало еволюціонувати за рахунок вироблення і використання нових знань. Натомість воно опанувало засоби перетворення інформації в цифрову форму, навчилося створювати бази даних для її збереження, оволоділо способами передачі інформації на відстані за допомогою ІКТ та глобальної комп'ютерної мережі Інтернет (Шлях до суспільства, заснованого на знаннях). В результаті, такі фактори промислового виробництва, як земля, праця й капітал почали відходити на другий план, поступаючись місцем інформації як товару, який можна купити, продати й використати для посилення ролі держави у світових економічних і політичних процесах.

Розглядаючи інформаційне суспільство як форму соціального устрою стратегічним ресурсом якого є теоретичні знання, дослідники наділили його усіма ознаками інтелектуально-технологічної організації соціуму (Горовий, Горова, 2016; Турен, 1998), який, за твердженням американського соціолога М. Кастельса, став не лише глобальним, а й мережевим. Між людські взаємини у такому суспільстві набули ознак «віртуальності» – підміни реальної соціальної дійсності ілюзорною, активованою новими інформаційними технологіями і досягненнями мікроелектронної революції. В наслідок цього раніше усталені ієрархічно організовані морфологічні форми особистісної взаємозалежності поступилися місцем глобальним мережевим структурам (Карашук, 2010, с. 423).

Разом із тим до кін. ХХ ст. суспільство ще не могло похвалитися наявністю достатньої кількості навиків аби використовувати накопичені ним знанням для свого гармонійного розвитку. Найчастіше вони виконували функцію «сировини» яку необхідно було попередньо обробити й лише тоді використати для створення нових товарів на економічному ланцюгу – «від ідеї – до послуги» (Шлях до суспільства, заснованого на знаннях). Тож концепт «інформаційне» у визначенні його базових характеристик був цілком виправданим.

На поч. ХХІ ст. ситуація змінилася. Збільшення розриву між розвиненими країнами та рештою світу, між різними верствами населення всередині країн – багатими і бідними, молодими і людьми похилого віку, здоровими й людьми з інвалідністю тощо, зумовило потребу в напрацюванні й дотриманні як у глобальному масштабі, так і в межах окремих країн, чітких правил, які б стали політичними та економічними інструментами розвитку суспільства на благо людей, забезпечуючи належну якість і безпеку їх життя, а не сприяли скороченню цих фундаментальних цінностей. Суспільство почало набувати принципово нових ознак, до яких крім технологічності додалися ще й соціальність, поліетнічність і політичність (Шлях до суспільства, заснованого на знаннях). У цих обставинах інформація набула форми гармонізованих знань, які окрім відповіді на запитання «як діяти?» (характерної для дефініції «інформаційне суспільство»), забезпечували поле для роздумів на предмет того «як співіснувати?». В результаті, деякі дослідники (Петрушенко, 2016; Гомілко, 2015; Пролєєв, 2014), почали розглядати реалії сьогодення безпосередньо як «суспільство знань».

Особливої популярності термін «суспільство знань» набув в середовищі інтелектуалів та учених країн з високим рівнем розвитку науки та освіти. О. Петрушенко (2016), пояснює це, тим, що у такій конфігурації даний концепт, по-перше, формує уявлення про сучасний стан розвитку суспільства як про щось позитивне і прогресивне, націлене на розвиток усіх сфер суспільного буття (на відміну від назв «постіндустріальне», «постмодерне», в основу яких закладене усвідомлення того, що будь-які політичні чи соціальні відмінності в сучасних умовах не можуть бути важливішими за фактор технологічного прогресу (Мельник, 2007), а, по-друге, вкотре підтверджує усталену й популярну серед інтелектуальної еліти концепцію філософії Нового часу, про

те, що розвиток усіх аспектів життя суспільства залежить від розвитку знань людства, і передовсім – науково-технологічних знань (Петрушенко, 2016).

Основні ідеї концепції суспільства знань були викладені та підсумовані у Всесвітній доповіді ЮНЕСКО «До суспільств знання» у 2005 р., під час якої генеральний директор ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації А. Хан, відповідаючи на запитання про те, чим відрізняється концепція «суспільства знань» від концепції «інформаційного суспільства» і чому у світі, де близько 70% людей не мають доступу до базових структур комунікації, суспільство знань може бути ключем до кращого майбутнього, сказав, що концепти «суспільство знань» та «інформаційне суспільство» - не тотожні, а взаємодоповнюючі. «Суспільство знань» має ширший (соціальний, етичний та політичний) та багатогранніший погляд на розвиток суспільства майбутнього ніж «інформаційне суспільство», пов'язане переважно з ідеєю технічних інновацій. Це дає підставу розглядати «інформаційне суспільство» як функціональну складову «суспільства знань» (*К обществам знания...*, 2005).

Серед ознак, що найбільш точно характеризують суть інформаційного суспільства, що еволюціонує у суспільство знань, Н. Гендіна виділила: швидкий ритм життя та темпи зміни технологій; домінування інформації і теоретичних знання, як головних трансформаційних сил суспільства; наявність інформаційних ресурсів, як стратегічного запасу суспільства, що забезпечує його економічну стабільність і процвітання; залежність суспільного розвитку від вміння знаходити та адекватно використовувати нову інформацію; глобальну інформатизацію суспільства як основу економіки знань (Гендіна, 2003, с. 16).

Разом із тим перебуваючи в умовах перманентної та безупинної технологічної революції та пошуку нової парадигми освіти, суспільство XXI ст., дедалі частіше почало зіштовхуватися із парадоксом «дефіцит знань в суспільстві знань» (Ковальов, 2013). Маркером цього процесу, на думку С. Пролєєва (Пролєєв, 2014, с. 22), стала тенденція до перетворення особистості на своєрідну сингулярність, головною культурною якістю якої є не пізнання, а риторика та мобільність в межах інформаційних мереж. У такому форматі соціум дедалі частіше починає перейматися думкою: навіщо засвоювати знання, якщо існує Інтернет; можливо, сучасне технократичне суспільство цілком спроможне обійтися без фундаментальних знань, віддаючи перевагу технологіям, які можуть бути запозичені у готовому вигляді? (Петрушенко, 2016, с. 106). Труднощі такого світосприйняття багато в чому пов'язані й з тим, що нові комп'ютерні технології якісно не змінюють сутності знань. Радикально змінюються тільки можливості їх отримання, зберігання, переробки і трансляції, що призводить до безпрецедентного збільшення кількості інформації і прискорення її циркуляції (Шамардин, 2015, с. 187). У цьому сенсі «суспільство знань» тотожне «масовій культурі», доступній усім індивідам, набуває амбівалентності, розкриття якої має принципове значення для виявлення резервів і перспектив оновлення змісту сучасної освіти. З одного боку, у «суспільстві знань» постійно відбувається небачене зростання ролі освіти в життєдіяльності народів, країн, індивідів, її перетворення на одну з галузей вельми прибуткового виробництва, а з іншого – триває перманентна криза її структур, не в останню чергу зумовлена нерозумінням суспільством ролі освіти в гуманітарно-орієнтованому соціальному прогресі (*Українська людина в європейському світі*). В інтерпретаціях цієї проблеми у сучасній філософії освіти чітко простежується контраверсія двох підходів до парадоксальності кризи освіти і шляхів її подолання:

- технократичне прагнення швидко змінити зміст і характер освіти, сфокусувавши її роль на формуванні прагматичних умінь оперувати інформацією, володіти технологіями, мислити професійно;
- налагодження процесу якісної зміни освіти в інформаційному просторі, коли діяльність із контролю, вироблення і трансляції знань виділяється із загальної структури освітнього процесу і набуває самостійності.

В умовах домінування першого підходу розвитку подій відбувається небачене прискорення приросту нового плюралістичного знання на тлі блискавичних темпів застарівання і вмирання уже існуючого. Це докорінно змінює сутнісну орієнтацію освіти, адже багато з того, що ми раніше називали знанням починає втрачати будь-який сенс.

Другий підхід, моделює освіту як новий вид діяльності, що інтегрує всі сфери життя, утверджуючи примат знання та інформації як символічний і соціальний капітал не лише в когнітивних та культурних, а й соціально-економічних практиках (*Українська людина в європейському світі*). У такому варіанті поняття «знання» та «інформація» не синонімізуються (як у першому). Адже, інформатизація освіти сприймається як втрати орієнтирів, важливих для розуміння «теоретичності» як ключового принципу наукового пізнання, який розмежовує класичне знання та інформаційну компетентність, що набувається в процесі опанування телекомунікаційних технологій властивих інформаційному суспільству.

У тому чи іншому варіанті, соціокультурні процеси, котрі визначають сучасне суспільство як «суспільство знань», формують погляд на ідеал посткризової моделі освіти як на дуальну єдність, відтворювально-адаптивного за своїм змістом, інституту знань та соціокультурного феномену, зміст якого характеризується цінностями інновації та прогресу, антропологічною інтенцією на «гуманітарний розум» і гуманістичну парадигму.

Висновки. Як би не різнилися теорії, що описують майбутнє суспільство, характеризуючи при цьому формування нового ладу, чи просто зміни в старому, усі вони доповнюють одна одну в одному – зростання

викликів зумовлених економічними та соціально-політичними перетвореннями у сучасному світі, вимагає організації якісно нової системи освіти, здатної забезпечити диверсифікацію їх ціннісного змісту до умов інноваційного розвитку. Визнання значущості знань як рушія суспільного прогресу та добробуту дає підстави визначити XXI ст., як століття реформування освіти.

За таких обставин глобалізація та інтернаціоналізація освіти перетворюються на загальновизнані світові тенденції, що передбачають інтернаціоналізацію її змісту, розвиток планетарного мислення і свідомість, організацію процесу навчання відповідно до сучасних освітніх стандартів, нових інформаційних та навчальних технологій. Водночас еволюція знання в основне джерело вартості призводить до перетину освіти із економічною сферою життя суспільства, перетворюючи її (освіту) на стратегічний ресурс країни, що значною мірою, визначає її суверенітет і національну безпеку.

Перебуваючи під впливом традицій та усталеності, темпи модернізації змістової складової освітнього процесу не завжди відповідають темпам наукового поступу, що часто призводить до невідповідності раціональної складової освіти цивілізаційним викликам та соціальним вимогам до неї. Як наслідок, між системою освіти і новими умовами життя часто виникає розрив, який можна витлумачити як кризу невідповідності змісту освіти потребам суспільства. За таких обставин концептуальні ідеї випереджальної освіти повинні стати визначальним орієнтиром для побудови ефективної стратегії змін.

Список використаних джерел

- Баханов, К. (2003). Державний стандарт шкільної історичної освіти: в пошуках оптимального варіанту. *Історія в школах України*, 2, 6-8.
- Белл, Д. (1999). *Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования*. Москва: Academia. Взято с <https://studfile.net/preview/1805599/>
- Гендина, Н. И., Колкова, Н. И., Скипор, И. Л., Стародубова, Г. А. (2003). *Формирование информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях: учеб.-метод. пособ.* Москва: Школьная б-ка.
- Гомілко, О. (2015). Суспільство знань як виклик раціональності. *Філософія освіти*, 1 (16), 26-38.
- Горовий, В., Горова, С. (2016). Термінологічні характеристики постіндустриального суспільства. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*, 43, 11-23.
- К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО*. (2005). Взято с <http://www.intelros.ru/reports/17617-k-obshchestvam-znaniya-vsemirnyy-doklad-yunesko-za-2005-god.html>
- Кальницький, Е. А. (2013). Концепція постіндустриального суспільства Деніела Белла як підґрунтя формування концепцій інформаційного суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Філософія права*, 5 (19), 137-142.
- Каращук, М. Г. (2010). Освіта в суспільстві знань. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*, 19, 297-309.
- Ковалев, В. (2013). Дефіцит знань в современном информационном обществе. *Alma mater. Вестник высшей школы*, 9, 18-23.
- Лазор, Я. *Поняття та види інформаційних систем. IT право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*. Взято з <http://aphd.ua/publication-146/>
- Мельник, О. (2007). Л. Інформаційне суспільство та суспільство знань – становлення та розвиток понять. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*, 2 (20), 2, 57-60.
- Петрушенко, О. (2016). Поняття «суспільство знань», його аналіз та оцінка. *Гуманітарні візії*, 2, 2, 105-109.
- Пролеєв, С. (2014). «Суспільство знань» як антропологічна ситуація. *Філософія освіти*, 1 (14), 7-24.
- Турен, А. (1998). *Возвращение человека действующего. Очерк социологии* / пер. с фр. Е. А. Самарской. Москва: Научный мир.
- Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності*. Взято з https://pidru4niki.com/77108/kulturologiya/osvita_suspilstvi_znan
- Шамардин, Н. (2015). «Общество знаний» философско-методологическая критика понятия. *Научные ведомости. Философия. Социология. Право*, 14 (211), 33, 185-192.
- Шлях до суспільства, заснованого на знаннях*. Взято з <https://kpi.ua/knowledge-society>

References

- Bakhanov, K. (2003). Derzhavnyi standart shkilnoi istorychnoi osvity: v poshukakh optimalnogo variant [State standard of school historical education: in search of the best option]. *Istoriia v shkolakh Ukrainy [History in schools of Ukraine]*, 2, 6-8 [in Ukrainian].
- Bell, D. (1999). *Griadushchee postindustrialnoe obshchestvo. Opyt sotcialnogo prognozirovaniia [The future post-industrial society. Experience of social forecasting]*. Moskva: Academia. Retrieved from <https://studfile.net/preview/1805599/> [in Russian].
- Hendyna, N. Y., Kolkova, N. Y., Skypor, Y L., & Starodubova, H. A. (2003). *Formirovanie informatsionnoy kulturyi lychnosti v bibliotekah i obrazovatelnykh ucherezhdennykh [Formation of information culture of the person in libraries and educational institutions]: ycheb.-metod. posob. Moskva: Shkolnaia b-ka [in Russian]*.
- Homilko, O. (2015). Suspilstvo znan yak vyklyk ratsionalnosti [Knowledge society as a challenge of rationality]. *Filosofii osvity [Philosophy of education]*, 1 (16), 26-38 [in Ukrainian].
- Horovyi, V., & Horova, S. (2016). Terminolohichni kharakterystyky postindustrialnogo suspilstva [Terminological characteristics of post-industrial society]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho [Scientific works of the National Library of Ukraine named after VI Vernadsky]*, 43, 11-23 [in Ukrainian].
- K obshchestvam znaniya: Vsemirnyi doklad YuNESKO [Towards Knowledge Societies: UNESCO World Report]*. (2005). Retrieved from <http://www.intelros.ru/reports/17617-k-obschestvam-znaniya-vsemirnyy-doklad-yunesko-za-2005-god.html> [in Russian].
- Kalnytskyi, E. A. (2013). Kontseptsiiia postindustrialnogo suspilstva Deniela Bella yak pidgruntia formuvannia kontseptsii informatsiinoho suspilstva [The concept of post-industrial society of Daniel Bell as a basis for the formation of concepts of the information society]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Filosofii prava [Bulletin of the National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine". Philosophy of law]*, 5 (19), 137-142 [in Ukrainian].
- Karashchuk, M. H. (2010). Osvita v suspilstvi znan [Education in the knowledge society]. *Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei [Modern Ukrainian politics. Politicians and political scientists about her]*, 19, 297-309 [in Ukrainian].
- Kovalev, V. (2013). Defetsyt znanyi v sovremennom ynformatsyonnom obshchestve [Deficiency of knowledge in the modern information society]. *Alma mater. Vesnyk vysshey shkoly [Alma mater. Higher school bulletin]*, 9, 18-23 [in Russian].
- Lazor, Ya. *Poniattia ta vydy informatsiinykh system. IT pravo: problemy i perspektyvy rozvytku v Ukraini [The concept and types of information systems. IT law: problems and prospects of development in Ukraine]*. Retrieved from <http://aphd.ua/publication-146/> [in Ukrainian].
- Melnyk, O. L. (2007). Informatsiine suspilstvo ta suspilstvo znan – stanovlennia ta rozvytok poniat [Information society and knowledge society – the formation and development of concepts]. *Visnyk NTUU «KPI». Filosofiiia. Psykholohiia. Pedahohika [Bulletin of NTUU "KPI". Philosophy. Psychology. Pedagogy]*, 2 (20), 2, 57-60 [in Ukrainian].
- Petrushenko, O. (2016). Poniattia “suspilstvo znan”, yoho analiz ta otsinka [The concept of “knowledge society”, its analysis and evaluation]. *Humanitarni vizii [Humanitarian visions]*, 2, 2, 105-109 [in Ukrainian].
- Prolieiev, S. (2014). «Suspilstvo znan» yak antropolohichna sytuatsiia [«Knowledge Society» as an anthropological situation]. *Filosofiiia osvity [Philosophy of education]*, 1 (14), 7-24 [in Ukrainian].
- Turen, A. (1998). *Vozvrashchenye cheloveka deistvuiushcheho. Ocherk sotsyolohyy [The return of the actor. Essay on sociology]*. Moskva: Nauchnyi myr [in Russian].
- Shamardyn, N. (2015). “Obshchestvo znanyi” fylosofsko-metodolohycheskaia krytyka poniatyia [“Knowledge Society” philosophical and methodological critique of the concept]. *Nauchnye vedomosti. Fylosofiia. Sotsyolohyia. Pravo [Scientific statements. Philosophy. Sociology. Right]*, 14 (211), 33, 185-192 [in Russian].
- Shliakh do suspilstva, zasnovanoho na znanniakh [The path to a knowledge-based society]*. Retrieved from <https://kpi.ua/knowledge-society> [in Ukrainian].
- Ukrainska liudyna v yevropeiskomu sviti: vymiry identychnosti [Ukrainian man in the European world: dimensions of identity]*. Retrieved from https://pidru4niki.com/77108/kulturologiya/osvita_suspilstvi_znan [in Ukrainian].

IHNATENKO N.

Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk, Ukraine

WORLD TRENDS OF SOCIOCULTURAL CHANGES AND THEIR IMPACT ON MODERNIZATION PROCESSES IN EDUCATION

Understanding the phenomenon of education and its impact on the progressive trends of human development requires a scientific basis for the formation, development and functioning of modern social phenomena and processes, because any society, radically different from its historical predecessors, is primarily characterized by a new quality of human life, that born a new person and a qualitatively new social structure. The education system cannot exist in isolation from social development, aiming only at the transfer of relevant knowledge and skills. The formation of educational paradigms is influenced by a number of factors that transform it and give it new characteristics. In this context, the study of evolutionary theories of socio-cultural change allows us to look at the problem of forming a model of education as the most difficult task of state formation, which depends on the innovative potential of the nation in general and the progress of the individual in particular.

As a result of the conducted work the directions of modernization of the strategic imperative of education of the third millennium were investigated; the evolutionary theories of socio-cultural changes are analyzed and the conceptual features of the «information society» and the «knowledge society» are characterized; the essence of the internal conflict of modern educational systems and approaches to overcoming it are clarified; concluded that the conceptual ideas of advanced education should be a defining guideline for building an effective strategy for change.

Key words: *sociocultural changes, education system, modernization processes in education, post-industrial society, information society, knowledge society, education paradigm*

Стаття надійшла до редакції 20.11.2021 р.